

IZPOVED BEGUNKE¹

Odhod

Po 21 letih brezskrbnega življenja v Bosni in Hercegovini sem 11. aprila 1992 zaradi vojne bolnih umov skupaj z 12-letnim bratom zapustila starše, sorodnike, prijatelje in sosede, odšla iz rojstnega mesta in se nikoli več vrnila. Takrat sem mislila, da odhajam začasno in da se bom vrnila kmalu, takoj ko nori ljudje v uniformah in tankih odidejo iz našega malega mesta. Žal ta »začasno« še traja, nikoli se nisem zares vrnila domov in begunski status v moji glavi še ni zaključen.

Begunka v Zagrebu

Tisto aprilsko soboto so vidno zaskrbljeni starši vstopili v mojo sobo in ukazali, naj v petnajstih minutah pripravim nujno prtljago za odhod, ker v mestu ni varno. Na moje vprašanje, za koliko dni odhajam in kam, so odgovorili: »Začasno, k prijateljem v Zagreb.« Prve begunske dneve sem tako preživljala v stanovanju naših družinskih prijateljev s šestimi šoloobveznimi begunskimi otroki, starimi od 10 do 16 let, za katere sem kot najstarejša imela nalogo skrbeti. Sama sem takrat med študijem prisilno pavzirala zaradi eno leto prej začete vojne v mestu, v katerem sem

študirala. Skrb za otroke in pomoč družini, pri kateri smo bili v gosteh, mi ni pustila časa za pogrešanje ljudi, ki so do takrat soustvarjali moje življenje. Ob odhodu iz Modriče so mi starši šestih otrok zaupali nalogo iskanja šole, ki bi jih bila pripravljena sprejeti. K sreči jezik ni bil ovira in prva ter najbližja šola v naselju, v katero smo se začasno preselili, je bila pripravljena odpreti vrata svoje šole in v šolske klopi sprejeti prestrašene otroke. Uspešno opravljena naloga mi je veliko pomenila. Pomagala sem staršem otrok, ki so ostali doma, v mestu, polnem vojakov, in jim v tistih nevarnih časih ni bilo treba skrbeti vsaj za izobrazbo otrok. Obenem je nadaljevanje šolanja teh otrok zame pomenilo premik k sorodnikom v Ljubljano zaradi prostorske stiske v dvosobnem stanovanju v Zagrebu.

Begunka v Ljubljani

V Ljubljano sem prišla k teti in stricu. Prišla sem sama, brata sem morala zaupati družinskemu prijateljem v Zagrebu z obljubo, da bom prišla vsak konec tedna k njim na obisk. Kmalu po mojem prihodu so k teti in stricu začeli prihajati še drugi begunci, ki so bili zaradi vojne prav tako prisiljeni zapustiti svoje domove. Teta in stric sta sprejela vse, ki so »potrkali« na njuna vrata. Ko jima je v stanovanju zmanjkalo

¹ Avtorica se je po uspešno končanem študiju zaposlila v šolstvu, kjer se je uveljavila kot ugledna strokovnjakinja.

Mag. Mateja Štirn, ISA institut

PROGRAM »USPEŠNO VKLJUČEVANJE OTROK PRISELJENCEV«

CELOSTEN, KOMPLEMENTAREN PRISTOP, ODPRTOST ZA UČENJE IN SPREMEMBE, PRISTNA ZAVZETOST, POVEZOVANJE IN SODELOVANJE

Vključevanje priseljencev je trenutno »vroča tema« v Evropi, kot je pred dnevi zapisal nekdo od mojih kolegov. Konec marca so se oddajali projektni predlogi na razpis Erasmus+. Veliko izmenjave in projektnih idej se je nanašalo na »trenutno vročo temo«. Pripravljenosti za delovanje s ciljem uspešnega vključevanja priseljencev je torej veliko. Držimo pesti, da bodo projekti, ki bodo zaživeli v praksi, projekti s pravimi cilji, ki bodo ponudili celostne, komplementarne pristope in avtentično povezovanje različnih deležnikov v lokalnih skupnostih, na nacionalnih in mednarodnih ravneh.

Dobra praksa na področju vključevanja otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, ki jo lahko predstavimo ne samo slovenski, temveč tudi tuji strokovni javnosti, je zagotovo Program »Uspešno vključevanje otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje« (Program UVOP). Program smo razvili v okviru projekta »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja«, ki sta ga sofinancirala Evropski socialni sklad in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Zasnovan je na izhodišču, da je za uspešno vključevanje otrok priseljencev in njihovih družin potreben celosten, komplementaren pristop prilagojenih oblik poučevanja in aktivnosti za razvoj in krepitev

podpornih okolij v šoli, lokalni skupnosti in širše v družbi. Slednje omogočajo socialno vključenost, vzpostavitev in krepitev individualnih podpornih socialnih mrež otrok priseljencev in njihovih družin.

Program UVOP ponuja spekter različnih možnosti neposrednega dela z otroki priseljenci in njihovimi družinami ter različnih oblik usposabljanja strokovnih delavcev v VIZ.

V delu neposrednih aktivnosti z otroki priseljenci predvideva uvajalnico in nadaljevalnico. Uvajalnica poteka pred začetkom šolskega leta in je na nekaterih osnovnih šolah že stalnica. Izvajati so jo začele tudi nekatere srednje šole. Osnovni cilj uvajalnice je narediti prve korake za jezikovno in socialno vključenost novo priseljenih učencev in dijakov. V uvajalnici učenci in dijaki priseljenci spoznajo šolo, učitelje, seznanijo se z urniki in šolskimi predmeti, z bližnjo okolico šole, družijo se z vrstniki in spletejo prva prijateljstva. Predstavljajo se v svojih jezikih, naučijo se nekaj slovenskih besed in sporazumevalnih fraz. V nadaljevalnici, ki poteka med šolskim letom, se učencem in dijakom omogoči učenje slovenščine kot drugega jezika, učno pomoč, individualne programe s prilagoditvami metod in oblik dela pri poučevanju, prilagoditev načinov in rokov ocenjevanja, podporo pri vključevanju v interesne dejavnosti, različne

prostora za spanje, sta vsem drugim beguncem, ki jih nista mogli sprejeti, pomagala pri nastanitvi v begunskih centrih po Ljubljani in okolici. Pri stricu in teti nas je bilo 21. Spali smo povsod, kjer je bil prostor, tudi na balkonu. April se je kmalu prelevil v maj, maj v junij. Vsi, ki smo šli od doma, smo odšli v upanju, da odhajamo začasno in da se kmalu vrnemo, zato oblačila, v katerih smo prišli in ki smo jih vzeli s seboj, niso bila primerna za poletne temperature. Teta je imela šivalni stroj, jaz smisel za šivanje, in takoj, ko je teta nabavila potrebno blago, je vsak izmed nas imel nov kos obleke. Če je bila obleka problem, pa hrana ni bila nikoli. Skrb za domače, ki so ostali doma, prizori iz vojne, ki smo jih iz ure v uro spremljali, so vplivali na splošno počutje in na tek – jedli smo toliko, da smo lahko preživeli.

Brez družine za vedno

Iz dneva v dan se nam je vse bolj dozdevalo, da naša vrnitev domov ni mogoča v bližnji prihodnosti. Sorodniki, ki so bili pri teti in stricu, so po nekaj mesecih skupnega bivanja odšli v različne begunske centre po celem svetu. Avgusta nas je pri teti in stricu ostalo še šest, čez nekaj mesecev pa sem ostala le še jaz. Ob koncih tedna sem redno obiskovala brata, ki se mu je septembra pridružila tudi najina mama. Naš oče je še vedno vztrajal doma v prepričanju, da sosedske in prijateljske vezi štejejo več kot to, ali

počitniške priložnosti in dejavnosti v lokalnem okolju, nadaljevalne tečaje ter podporo pri organizaciji dopolnilnih poukov maternih jezikov in kultur otrok priseljencev. Kot oblika podpore pri vključevanju in učenju v novem šolskem okolju program predvideva tudi učitelja »zaupnika«, medvrstniško pomoč, tutorstvo in prostovoljstvo učencev šole in v lokalni skupnosti. Program vključuje tudi aktivnosti za družine otrok priseljencev (tečaje slovenskega jezika, aktivnosti za povezovanje, krepitev socialnih mrež družin priseljencev, pomoč pri dostopu do različnih virov podpore in pomoči, ki so na voljo v lokalnih skupnostih in na nivoju države ...). Pomembno je, da šola najde pot tudi do družin in jim tako omogoči aktivnejšo vlogo v šolanju njihovih otrok in seveda v življenju v slovenski družbi na splošno.

Program UVOP vključuje tudi različne oblike usposabljanja strokovnih delavcev v VIZ (strokovna srečanja, tematske delavnice, strokovne predstavitve na učiteljskih zborih, individualne konzultacije, hospitacijske ure ...). Slednje je ključno za zagotovitev podpornih medkulturnih šolskih okolij in izvedbo aktivnosti Programa UVOP, ki se nanašajo na neposredno delo z otroki priseljenci.

Eden od dejavnikov za uspešnost programa, predvsem v delu, ki se nanaša na socialno vključenost otrok priseljencev in njihovih družin, je povezovanje šole z lokalno skupnostjo. Na ta način so lahko storitve, ki so na voljo, in pomoč in podpora, ki se ponudi, celostne in cilji uspešnega vključevanja bolj realno doseženi. Povezovanje v lokalni skupnosti je pomembna podpora tudi za šolo.

Program UVOP seveda ne odgovarja na vsa aktualna vprašanja glede vključevanja otrok priseljencev. Tudi ne predstavlja sistemske rešitve. Zagotovo pa ponuja preizkušeno

si Hrvat, Srb, musliman ... In se je motil. Ko so se doma razmere zaostriale, je bil tudi on prisiljen zbežati, in oktobra smo se vsi skupaj našli v Ljubljani. A ne za dolgo. Starši in brat so bili prisiljeni na nadaljnje begunstvo v Švici, jaz pa sem se odločila za nadaljevanje študija v Ljubljani. To so bili naši zadnji dnevi, ki smo jih preživeli skupaj kot družina.

Biti sprejet

Begunka sem že 22 let. Ne glede na to, da se je vojna v Bosni in Hercegovini že zdavnaj končala, da sem v Sloveniji končala študij, da tukaj delam, ustvarjam, imam družino in živim polno življenje, se občutka, da sem begunka, nikakor ne morem znebiti. Mogoče tudi zato, ker sem si ob boleči izgubi doma, družine, sorodnikov, prijateljev obljubila, da se nikoli in nikjer ne bom »počutila kot doma«. Prepričala sem sama sebe, da če se ne počutim »kot doma«, nimam česa izgubiti in me tudi ne bo bolelo. Tako močne bolečine dvakrat v življenju ne bi prenesla. Zato že vsa leta zavestno zavračam občutek, ki ga opisujemo s stavkom »počutim se kot doma«. Moja alternativa je »biti sprejet«. V Sloveniji sem sprejeta in moja otroka sta tukaj doma.

Iz Brodnik, Vilma. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. V: Zgodovina v šoli, letnik 23, št. 1–2, str. 22–44.

prakso vključevanja otrok priseljencev, veliko praktično uporabnih informacij in gradiv, ki so strokovnim delavcem lahko v pomoč pri delu z otroki priseljenci in njihovimi družinami. Gradiva so na voljo na spletni strani www.medkulturnost.si. Med njimi naj posebej omenim »Priročnik za izvajanje programa Uspešno vključevanje otrok priseljencev«, zbornik »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja« in spletni slikovni slovar »Interaktivna šola slovensčine«.

Program pa ostane samo program, če ga ne izvajajo ljudje, ki so srčni, odprti za učenje in spremembe, pristno zavzeti, pripravljeni sodelovati in prispevati svoj »kosoček« za strpna, podporna in spodbudna okolja za vse, ki sobivamo v njih. Tudi v okviru projekta Program UVOP ni zaživel na enak način v vseh sodelujočih šolah v mreži projekta. Lažje in bolj uspešno se je izvajal v šolah, kjer je vodstvo zagotavljalo ustrezno podporo za tovrstno delo in kjer je aktivnosti programa izvajal tim strokovnih delavcev in to ni bila naloga enega ali dveh strokovnih delavcev. Pomemben dejavnik za uspešno izvedbo programa je bil tudi klima na šoli in zavedanje ter pripravljenost pri večjem številu strokovnih delavcev, da prispevajo v aktivnostih za uspešno vključevanje učencev in dijakov priseljencev.

Srčnih in motiviranih strokovnih delavcev, z željo po novih znanjih in izkušnjah in s pristno pripravljenostjo za delo z otroki priseljenci, smo v času izvajanja projekta »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja« srečali veliko. To nas lahko navdaja z optimizmom in nam daje moč za vztrajnost pri širjenju dobrih praks v okoljih in med posamezniki, ki na tovrstno odprtost in spremembe še niso pripravljeni.